

leáldozásának lehetőségét s ami ezzel egyértelmű, a nemzethalál vizióját vetítjük: *Szlovenszko magyarulakta térségeire*. Szekfű Gyula remekbeszabott Három Nemzedéke, a cseh művelődéspolitikai ármánykodásairól 1933 szilveszterén még azt vallhatta: ... „ez a propaganda nem tudott tényleg éket verni magyar és magyar közé“ (457. l.).

Azóta eltelt néhány esztendő s a cseh művelődéspolitikai ismeretlen mélységekbe zuhantatta a magyarság szellemileg kevésbé felvértezett rétegét s ki tudja, hogy a nemzetközi tagadás szellemvilága; a *proletár-kultúra* felesküdtői, mikor tekintenek át ismét az „eszmekultúra“ part-jaira...?

Irodalom: Tanulmányunk gondolatmenetét, feldolgozásának szempontjait, úgyszintén kultúrográfiai-rendszerünk kiképzését felvidéki tartózkodásunk alkalmával készítettük elő.

Magyarnyelvűek: Olay Ferenc: A magyar kultúra válságos évei 1918—1927. Bp. 1927. 8° VIII + 337 lap, 166 kép. Olay Ferenc: A magyar művelődés kálváriája az elszakított területeken 1918—1928. Budapest, 1930. 8° 460 lap, ábrákkal.

Folyóiratok: „Magyar Szemle“ 1927—1937-, „Magyar Kisebbség“ legutóbbi évfolyamai...

Szlovenszkoíak: „Magyar Írás“ 1932—1937—, „Magyar Tanító“ legutóbbi- s az „Új Szellem“ 1937. (első!) évfolyamai; napilapok: Prágai Magyar Hírlap, Barázda...

Csehnyelvűek: „Törvények és rendeletek tára“; továbbá: Em. Rádl, Fr. Peroutka, Ed. Benes, T. G. Masaryk, M. Hodza, K. Krofta publicisztikájának művelődéspolitikai kapcsolatai s a vezető napilapok (Venkov, Ceské, Slovo...) közleményei.

Wagner Ferenc.

IRODALOM

Domokos Lászlóné és Blaskovich Edith dr.: Az alkotó munka az Új Iskolában. A Magyar Gyermektanulmányi és Nevelésügyi Társaság kiadása Budapest, 1934. 180. l.

A könyv vallomás az Új Iskola tevékenységét kormányozó eszményekről, program az iskolás gyermek nevelésére és beszámoló az iskolában eddig folyt munkáról, valamint az ezzel kapcsolatos, tudományosan feldolgozott tapasztalatokról.

Az első részben Domokosné tűzi ki az Új Iskola nevelésének irányát. Ezt az irányt az igazi lélekformálásban látja meg, az egyéni erők felszínrehozatalában, azok kiteljesítésében és a spirituális síkra való helyezésben. Határozott ember-eszmény áll szeme előtt, a magasabb régiókba törekvő ember. Ennek szolgálatába állítja be az iskola működését, a gyermekekre tett hatásával, de ezenfelül az iskola hivatását abban is látja, hogy az messze-hatású erőközpont legyen a társadalomnak a'acso-nyan keringő, szétfolyó erői között. Írásából látszik, hogy az iskola missziót vállal és pedig nemcsak nevelési eljárások megújításának misszióját, mint általában a kísérleti iskolák, hanem új szélesebb körben, új életzsemlélet kialakítására is törekszik.

Ember-eszményét a mai kor lelkiségének kritikájából keletkezteti, a kor lelké-

nek mesteri és művészi megjelenítése nyomán. A mai pedagógiai gyakorlat bírálata hasonlóképen nem induktív természetű, nem az egyes eredmények összefoglalásából következik, hanem azt már a kiindulásában megvizsgálva, annak világszemléletéből levezetve jut a kritikai következtetésig. Így alakul ki benne a racionális elemeket elvető, szintétikus, intuitív világkép, melyhez — mint maga is mondja — Bergson írásai adtak indítást.

További írásának legnagyobb részét a gyermeki alkotás lelki hátterének, feltételeinek, formáinak leírása és a fejlődés korszakainak, különösen a serdülés korának lélektani vázolása teszi. A gyermeki alkotás természetének fejtegetésével jelentős mértékben viszi előre a gyermeki alkotás lélektanát; a serdülő kor mozgató erőinek megjelenítésével különös tanúságot tesz a gyermeki gondolatvilágba beleérző nevelésre hivatott nevelői személyiségéről; a fejlődési korok jellegzetességeinek, mint a nevelés alaptényeinek vázolása folyamán a szerzőt úgy ismerjük meg, mint továbbfejlesztőjét Nagy László tételeinek, aki az Új Iskolának fejlődéstani alapot adott.

A könyv második részében Blaskovich Edith foglalkozik a serdülő kor lélektani jegyeivel és pedagógiai követelményeivel, továbbá bő illusztrációs anyagot ad az Új Iskolának abból a munkájából, amely a serdülőkor jellegzetességeihez alakulva, igyekszik az iskola eszményét munkálni. A Domokosné által kezdeményezett képzélet-felszabadító és megmozgató eljárásokat írja le és ezek eredményét, a gyermekek eredeti munkáit rendszeresen feldolgozva, megállapítja a kifejezés fejlődési típusait. A tapasztalat összefoglalása annál értékesebb, mert lépten-nyomon idézi az idevágó kísérleteket és saját eredményeit mások megállapításaival hozza vonatkozásba.

Ilyenféle könyvnél, amilyen az előttünk lévő, voltaképpen nemcsak annak tartalmát kellene ismertetni, hanem azt a nevelői tevékenységet is, amely a mű hátterét alkotja. Az Új Iskola, amint az írásból látszik, nemcsak valamely új módszer letéteményese, mint a legtöbb kísérleti iskola, hanem a nevelés egész pályájának átgondolásán alapuló nevelési rendszert propagálója. De ezenfelül gyermeklélektani kutató laboratórium is, hol önállóan folytatott munkásság eredményeképpen igen becses tények kerülnek napfényre, mint ahogy azt a könyv tanúsítja. Az eredmények annál értékesebbek, mert az iskola vezetője munkatársaival együtt jól ismeri a modern nevelésnek különböző helyeken kifejlesztett tételeit és alkalmazott gyakorlatát; úgy hogy az Új Iskola kísérlete nem valami elszigetelt és fellegeken járó, gyökértelen próbálkozás, hanem a tudomány fejlődésébe beállított, a modern kutatások által indokolt és magyarázott nevelési módszer. E mellett mégis egészen eredeti az ott folyó munka. Már az a sajátos nevelői tekintet, amivel Domokosné a gyermeket illeti, akit nem is tanítani akar, hanem csak részeltetni a lélek irracionális mozgalmaiban, már ez is biztosítja az iskola kezdeményező egyéniségét. Mindazok az Új Iskolában tapasztalható jelenségek, melyeket a modern pedagógiai mozgalmakat alaposan nem ismerők hajlandók külföldi, általánosan ismert újtók hatásának tulajdonítani, eredeti útjukat megjárt, hazai gondolatok. Így például a fejlődés-tipológiára épített gyermeki foglalkozás-fajok, módok, jellegek annyira eredeti gondolatok, hogy a szegény kis magyar iskolának európai vonatkozásban is jelentőséget nyújtanak. A lélektanban való emelkedésnek, a folytonos fejlődésnek, a gyermekben való megindítása és segítése, nem pedig kész termékekre való törekvés Dewey gondolatával mutat rokonságot, aki szerint a nevelkedés növekedés és semmi más, de mégis kétségtelen, hogy találkozás csak egy pontban van és az Új iskola egész programja nem Deweyé, hanem eredeti indítású. Épigy a fejlődési korok szükségleteihez való simulás Claparède biológiai elméletét juttja eszünkbe, holott semmi sem áll távol.

labb az Új Iskolától, mint az egyedül biológiai alapon való programépítés; itt a szükséglet kielégítésének törekvése beletagolódik a szellemi értékekhez való vezetés programjába.

A könyv szolgálatot tesz elsősorban a magyar pedagógia történetének, melyből nem maradhat ki ez a magyar talajon fejlődött, az iskolaügyre feltétlenül becses, eredeti kísérletezést és eredményeket leíró fejezet. Hasznos szolgálatot jelent a neveléstudomány is azzal, hogy a nevelés célját egy új oldalról megközelítve, kísérletet tesz annak újrafogalmazására. Nem is szólunk külön a didaktikáról, melynek területén mind a módszer, mind az anyag-csoportosítás tekintében döntő jelentőségű eredményeket hoz. Végre a neveléstudomány is nem egy eredeti megállapítást és termékeny szempontot kap a tapasztalatok rendszeres összefoglalása által.

Ha azonban az Új Iskola egész működését tekintjük, a könyvet nem mondhatjuk teljesnek (bizonyára a szerzők sem törekedtek erre). A gyakorlati részek csupán a serdülő korra vonatkoznak, az alkotómunka részletes ismertetése a fogalmazásokra korlátozódik és csak a történelmi és irodalmi tárgykörökben van szemléltetve. Érdemes volna a munkát kiegészíteni, mert az iskolának, mint kezdeményezésnek jelentősége a pedagógiai irodalomban a jövőben mindig csak nőni fog.

A munkához Adolph Ferrière, a tevékeny iskola világhírű képviselője írt előszót, kifejezésre juttatva ezzel a magyar kezdeményező tevékeny iskola iránti megbecsülését. A magyar pedagógiai világnak is el kell ismernie azt az értéket, amit az Új Iskola kísérlete és eredménye jelentenek.

B. E.

Dékány István: A történelmi kultúra útja. Középfiskolai történelemtanítás [Pedagógiai Szakkönyvek, szerkeszti: Dr. Dékány István, egyet. c. ny. rk tanár, 3. kötet.] Kiadja az Orsz. Középfisk. Tanáregyesület, Bp. 1936, 128. l 80.

Korunk vajdúó világnézeti kérdései szilárd megoldási alapokat óhajtanak. Közvéleményünknek azonban csak egy *rendkívül vékony értelmiségi rétege* tud ezekkel erkölcsfilozófiai síkon is megbirkózni; a nagytömeg *közvetlenebb eljárásokat*, kézenfekvőbb megoldásokat kíván. E lélektani felismerésnél kapcsolódik a tömegnevelés tényezőinek sorába a *történelem, mint iskolai tantárgy*. A magasabb szakműveltséget feltételező történelmi publicisztikai alkotások, vagy történetpolitikai tanulmányok, nem szólva a módszeres kútfő-olvasottságot is igényelő művekről, a nagytömeg szellemi birtokállományát nem növelhetik, mert a mai iskola szervezeti kereteibe még szemelvényesen sem illeszkednek s az iskolán kívüli történelmi műveltségnyerés pedig szoros kivételnek számít. Ezzel a ténymegállapításunkkal egyúttal azt is tolmácsoljuk hogy a szélesebb sodrú társadalom történelmi tudatára, történelmi műveltségképeinek alakulására *elsősorban az iskolai oktatás nyomja rá a bélyegét*. Történelmi életszemléletünket sokáig béklyóba vonták a jogászai kategóriák s ennek megfelelően iskola (tankönyvi) történettanításunk is vészes hajlandóságot mutatott az időszakoként más-más életritmus szerint hullámzó eseménycsoportok merev uniformizálására. Történelmi látásmódunk szervi hibáinak hangoztatása, a gyakorlati oktatás tükrében, az jelenti, hogy a történetpedagógiának nem a tanítás-módszer, hanem a *fejlődés dinamikájának érzékeltetése, a módszeres életnézés, képezi sarkalatos problémáját*. Tárgyunknak ezt a sajátos szükségletét ismerte fel Dékány István, amidőn szóbanforgó munkájában mindenekelőtt az iskolai történelemtanítás (és nem tanítás-módszertan) problematikáját ipakodott megvilágítani. Művének ismerjük egy igen szerencsétlen irodalmi előképét, Márki Sándor tollából.¹

¹ M. S.: Történettanítások ... Bp. 1902.